

O ZAHRANIČNEJ POLITIKE SLOVENSKA PO VOĽBÁCH

V aktuálnom volebnom období (2016 – 2020) prišlo k strate konsenzu o zahraničnopolitických prioritách SR. Dôsledkom tohto vývoja je spochybňovanie členstva SR v EÚ a najmä NATO viacerými politickými aktérmi (vrátane niektorých predstaviteľov koalíčných strán). Parlamentné voľby vo februári 2020 by mali byť impulzom na obnovenie strateného konsenzu. SFPA ako najstarší zahraničnopolitický think tank sumarizuje východiská a navrhuje riešenia v šiestich oblastiach.

1. EURÓPSKA ÚNIA

Členstvo v EÚ ponúka SR možnosť formovať jej politiky a prichádzať s vlastnými riešeniami. Slovensko však tento potenciál dostatočne nevyužíva – snaha formovať politiky EÚ je zatienená pozíciou, v rámci ktorej Slovensko iba preberá agendu. Chýba tiež výraznejšia vnútropolitická diskusia o tom, aká EÚ je pre Slovensko najpriateľnejšia z inštitucionálneho hľadiska, ako aj o otázke, aký prínos pre SR môže mať v sektorových politikách. Nástroje, ktoré v prvých rokoch nášho členstva umožňovali zapojenie širšej verejnosti do tvorby európskych politik, s dôrazom na projekt Národný konvent o EÚ, boli transformované do podoby, ktorá zďaleka nenapĺňa pôvodné ciele a očakávania. Dôsledkom takéhoto stavu je problematická identifikácia občanov SR s EÚ ako s „domácom“ aktérom a prevažuje vnímanie Únie, resp. Bruselu ako vzdialeného, cudzieho hráča.

2. BEZPEČNOSŤ

Medzinárodné vzťahy a globálna politika nabrali dynamiku, ktorá smeruje k revízii systému medzinárodnej bezpečnosti, ako ho poznáme z posledných dekád. Nedostatok dôvery, transparentnosti a politickej vôle spolupracovať v medzinárodných vzťahoch vyústil do návratu prijímania rozhodnutí aktérov podľa klasickej bezpečnostnej dilemy, nárastu zbrojenia a rétoriky presadzovania národného záujmu bez detailnejšieho vysvetlenia, resp. definovania jeho obsahu. SR čelí novým druhom bezpečnostných hrozieb prichádzajúcim z vonkajšieho aj vnútorného prostredia – avšak chápať ich oddelene by bol omyl.

3. REGIONÁLNA SPOLUPRÁCA A VZŤAHY SO SUSEDMI

Vyšehradská skupina je z pohľadu dlhodobých záujmov SR naďalej najvýznamnejšia regionálna iniciatíva v strednej Európe. Predstavuje koalíciu krajín so záujmom spolupracovať vo vybraných oblastiach, nie blok s jednotným rozhodovaním a klasickými inštitúciami. V4 v minulosti prispela k odstráneniu napätia v bilaterálnych vzťahoch medzi jednotlivými krajinami, najmä medzi Slovenskom a Maďarskom. Túto stabilizačnú úlohu môže V4 plniť naďalej.

4. VÝCHODNÁ EURÓPA

Dlhodobým záujmom Slovenska je posilnenie bezpečnosti susednej Ukrajiny, obnovenie jej územnej integrity a uskutočnenie reforiem, ktoré Ukrajinu pretvoria na stabilnú a prosperujúcu európsku krajinu integrujúcu sa do EÚ. Vo vzťahoch s Ruskom je dlhodobým záujmom Slovenska dosiahnuť jeho kooperatívny vzťah s NATO a EÚ. Ten je však možný iba pri zmene súčasnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Ruska. Kľúčovým nástrojom Slovenska na presadzovanie svojich záujmov vo východnej Európe je politika Východného partnerstva EÚ.

5. ZÁPADNÝ BALKÁN

Západný Balkán je regiónom, kde môže zahraničná politika SR predstavovať pridanú hodnotu. V bytostnom záujme Slovenska je tiež integrácia krajín regiónu do EÚ. Hoci populácia SR je oproti tej v regióne zhruba tretinová, Slovensko produkuje porovnateľný HDP ako všetky krajiny regiónu spolu. Aj to vypovedá o potenciáli, ktorý má západný Balkán v oblasti ekonomického rozvoja, ako aj o dosiaľ nevyužitých príležitostiach zo strany SR.

6. INŠTITUCIONÁLNE ZÁLEŽITOSTI

Inštitucionálna štruktúra MZVEZ SR s členením na príslušné tematické sekcie a odbory v zásade zodpovedá kľúčovým prioritným témam zahraničnej a európskej politiky SR, na ktoré je potrebné sústrediť diplomatické kapacity. Vo fungovaní ministerstva však existuje priestor na ďalšie zmeny, ktoré by prispeli k efektívnejšej činnosti slovenskej diplomacie.

1. EURÓPSKA ÚNIA

- Vykonať audit členstva SR v EÚ, ktorý umožní presnejšie pomenovať záujmy SR v EÚ a naštartovať diskusiu o tom, akým spôsobom môže SR meniť existujúcu legislatívu a politiky Únie,
- zlepšiť koordináciu európskych politík, zväziť možnosť presunúť koordináciu európskej agendy do kompetencie úradu vlády,
- zapojiť širšiu verejnosť do tvorby legislatívy a politík EÚ a naštartovať celospoločenskú diskusiu o EÚ a prioritách členstva SR v EÚ,
- zabrániť takej inštitucionálnej reforme EÚ, ktorá spôsobí rozdelenie členských krajín na dve kategórie,
- aktívne formovať vzťahy so strategickými partnermi EÚ.

2. BEZPEČNOSŤ

- Bezodkladne aktualizovať a schváliť novú Bezpečnostnú stratégiu SR a ďalšie koncepčné dokumenty,
- zreteľne pomenovať nepriateľské akty cudzích štátov na území SR a v regióne zamerané na podkopanie dôvery v štátne inštitúcie a samotný demokratický politický systém,
- posilniť kapacity na elimináciu hybridných hrozieb s dôrazom na zvýšenie informačnej bezpečnosti SR,
- vykonať medzirezortnú analýzu aktivít polovojenských štruktúr pôsobiacich na hrane zákona a vypracovať návrhy prierezových riešení, ako proti nim postupovať,
- systematicky budovať Ozbrojené sily SR po kapacitnej a materiálnej stránke, pričom tento proces by mal mať povahu nadstraníckej priority.

3. REGIONÁLNA SPOLUPRÁCA A VZŤAHY SO SUSEDMI

- Účinne vyvažovať priority SR v EÚ so záujmami v regióne s dôrazom na predchádzanie vzniku akýchkoľvek deliacich línií medzi V4 a ostatnými krajinami EÚ,
- presadzovať naďalej tzv. slabú inštitucionalizáciu V4, ktorá je zárukou flexibility i životaschopnosti zoskupenia aj pri existencii rozdielnych postojov jednotlivých krajín V4 k vybraným otázkam,
- vytvárať predpoklady na rozvoj praktickej dimenzie regionálnej spolupráce v rámci V4, odmietnuť akékoľvek politické snahy prisvojovať si značku V4 v záujme naplnenia partikulárnych cieľov.

4. VÝCHODNÁ EURÓPA

- Posilniť strategickú komunikáciu o situácii vo východnej Európe, vrátane výziev a záujmov SR, smerom k slovenskej verejnosti,
- usilovať sa o taký rozvoj vzťahov EÚ s Ukrajinou, ktorý povedie k odbúravaniu „rozdeľujúcich“ funkcií slovensko-ukrajinskej hranice a uľahčí ekonomickú spoluprácu i medziľudské kontakty,
- podporiť otvorený a kritický dialóg medzi NATO, EÚ a Ruskom, vrátane dialógu v bilaterálnych vzťahoch, zároveň jednoznačne pomenovať kroky Ruska, ktoré nie sú prijateľné z pohľadu záujmov SR.

5. ZÁPADNÝ BALKÁN

- Usilovať sa o väčšie prepojenie expertov zaoberajúcich sa západným Balkánom a politikou rozšírenia v rámci pravidelných alebo prinajmenšom *ad hoc* stretnutí so zástupcami MZVEZ SR,
- zasadiť sa o prepojenie projektov zameraných na prenos slovenského know-how, s dôrazom na Národný konvent o EÚ, s väčšími programami, resp. nástrojmi EÚ aplikovanými voči krajinám západného Balkánu,
- v kontexte podpory integračnej perspektívy Kosova a posilnenia vzťahov s Prištinou vytvoriť podmienky na vybudovanie neformálneho zastúpenia Kosova v SR (nasledujúc model, ktorý pred časom implementovalo Grécko).

6. INŠTITUCIONÁLNE ZÁLEŽITOSTI

- Uskutočniť komplexný audit riadiacich procesov a vykonávaných činností a zefektívniť plánovanie zahraničnej politiky SR, aj prostredníctvom posilnenia analytického odboru MZVEZ SR,
- zaviesť efektívnejšie mechanizmy spolupráce medzi ministerstvom a odbornou verejnosťou, univerzitami a špecializovanými mimovládny inštitútmi zameranými na analýzu zahraničnej politiky,
- posilniť koordináciu ekonomickej diplomacie s ďalšími relevantnými ministerstvami,
- kontinuálne zvyšovať rozpočet oficiálnej rozvojovej pomoci a intenzívnejšie vstupovať do vytvárania programov EÚ v tejto oblasti.